

Klapka és a dunai államszövetség terve

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc történetének egyik neuralgikus pontja az ország területén élő különböző nemzetiségek problémáinak megoldatlansága volt. Az 1848. évi alkotmány ugyanis nem elégítette ki a nemzetiségeket, s a feszítő ellentétek rövidesen véres konfliktusokhoz vezettek. A magyar parlament csak meglehetősen későn ébredt rá a megoldásra, s fogadta el azt a törvényt, amely messzemenő jogokat nyújtott a kisebbségeknek. Bár ezzel Európa akkori legkorszerűbb nemzetiségi törvényét alkotta meg, a remélt hatást már nem tudta elérni. Következett Világos, a fegyverletétel.

Politikusaink közül sokan hazájuk elhagyására kényszerültek. Ők – a bukás és a megtorlás okozta sokkból föleszmélve – az emigrációban is folytatták tevékenységüket. S bár a politikai viszonyok és lehetőségek megítélésében az emigráció korántsem volt egységes, személyes ellentétek, torzalkodások, hatalmi vetélkedések is bonyolították a helyzetet, mégis született néhány említésre méltó terv Magyarország fölemelésére, a Habsburg-iga alól való felszabadítására. Közülük a legtöbb figyelmet talán azok az elképzelések érdemlik, amelyek a Duna-medence népeinek konföderációjában látják a megoldást.

Az ötlet – vagyis a dunai államok szövetségének gondolata – nem volt új keletű elképzelés. Már az 1830/40-es években felvetődött: irt róla például az olasz egység megteremtéséért küzdő *Mazzini*, találkozunk vele a lengyel emigráció *Czartoryski* vezette párizsi központjában, hívekre talált a román értelmiségiek (*Bălcescu, Ghica*) körében, de *J. A. Blackwell* angol diplomata is azt tanácsolta kormányának egyik jelentésében, hogy Anglia tegyen le Ausztria megmentéséről egy magyar–illír–dákóromán konföderált birodalom kedvéért.¹

A magyarok közül *Kossuth* és *Teleki* ez irányú elképzelései viszonylag széles körben ismertek. A későbbi Nemzeti Igazgatóság harmadik tagjának, *Klapkának* a tervei viszont kevesebb publicitást kaptak. Mégis figyelmet érdemel e munka, melynek érdekessége, hogy e javaslat merít talán a legtöbbet *Bălcescunak*, a román emigráció kiemelkedő, fiatalon elhunyt alakjának elképzeléseiből. *Bălcescu* egyébként 1849-ben a magyar–román megbékélés híveként Magyarországon tartózkodott, s lehetősége volt nézeteit *Kossuth* előtt is kifejtetni. A közeledést azonban – aminek szükségességére a magyar kormány követeként Párizsban tartózkodó, s a konföderációs gondolattal egyre jobban megbarátkozó *Teleki László* már korábban is fölhívta *Kossuth* figyelmét –, több dolog is hátráltatta: egyrészt az a brudbányai véres események,² másrészt az a körülmény, hogy a magyar vezetők ragaszkodtak az ország területi egységéhez, s a megegyezés alapfeltételként Magyarország és Erdély uniójának elismerését kívánták elfogadtatni a románokkal; továbbá az, hogy sokáig úgy vélték; nincs szükség külön jogokat biztosítani a nemzetiségek számára, hiszen rendelkeznek minden olyan joggal, ami a magyar állampolgárokat megilleti. *Bălcescu* megpróbálta összebékíteni a magyarokat és a románokat,³ fölvetette egy román légio megszervezésének lehetőségét is, ám a gyakorlati megvalósításra már nem maradt idő.

Klapka 1850 januárjában találkozott személyesen *Bălcescucal*, mikor az *Teleki* és *Andrássy* társaságában Londonba utazott, ahol megbeszélést folytatott *Palmerstonnal*, majd

¹A korai konföderációs tervekről részletesen ír *Horváth Zoltán*: *Teleki László* c. könyvében (Bp., 1964.) 246–255. old.

²*Avram Iancu* és *Drágos János* megegyezését hiúsította meg *Hatvani Imre* szabadcsapatának oktalan támadása, megsértve ezzel a fegyverszüneti egyezményt is. *Iancu* válaszként szétverte *Hatvani* alakulatát, s a megtorlásnak áldozatul esett *Drágos* is. (1849. május 6–9.)

³*Bălcescu* 1849. június 6-áról keltezett levelében írta *J. Ghicának*: „Most az a tennivaló, hogy mindenképpen kibékítsük a románokat a magyarokkal.” (*Bălcescu válogatott írásai*. Bp., 1950.)

részt vett egy tanácskozáson,⁴ amely egy később megalakítandó konföderációs bizottság megszervezését készítette elő.

Bálcescu elragadtatással számolt be Ghicának a tárgyalásokról. Érezhető szimpátiával szólt Klapkáról, akiről úgy vélte, alkalmas lenne az új román hadsereg fővezérének: „A román kérdésre vonatkozólag általában megnyertük a magyarokat. Klapka, akit szívesen látunk Londonban, széles látókörű ember. Úgy hiszem, hogy brosúrát készít arról, miképpen kell megszervezni Kelet-Európát. Ő szövetségi diétát ajánl...”⁵

Levelében nem érintette Erdély hovatartozásának kérdését, de éppen mert nem hozta szóba, több kutató arra a következtetésre jutott, hogy Teleki és Klapka nem ragaszkodtak az unióhoz.⁶

Bár a bizottság nem bizonyult életképesnek, az emigráció különböző nemzetiségű csoportjai között a kapcsolat tovább élt. 1851 elején Bálcescu elkészítette konföderációs tervének vázlatát,⁷ amit Teleki és Klapka egyetértéssel fogadtak. Kossuth azonban továbbra is félreérthetetlenül ragaszkodott Magyarország integritásához: „... a Duna-konföderációt ... elvileg magáévá tette, de úgy, hogy esetleges megvalósíthatósága legdöntőbb alappilléret, a történeti Magyarország belső föderalizálásának, területi autonómiák létesítésének gondolatát elutasította.”⁸

Kossuth a maga elképzeléseit az úgynevezett *kutahiai alkotmánytervezetben* rögzítette, amellyel feltehetően az lehetett a célja, hogy alternatívát mutasson a Teleki–Klapka-féle elképzelésekkel szemben, illetve előkészítse a talajt a nemzetközi politikai életbe való visszatéréséhez.

Bár a Bálcescu által említett „brosúrát” Klapka valószínűleg nem készítette el, de az biztos, hogy a román politikussal való találkozásától kezdve komolyan foglalkoztatta a konföderáció gondolata. Ez kezdetben nem volt valamiféle kiforrott elképzelés, s a bekövetkező események hatására fokozatosan alakított, finomított rajta.

Elsőként a milánói felkelés, majd a krími háború villantott fel új perspektívát az emigráció előtt.

Kossuth és Klapka egymástól függetlenül jutottak ugyanarra a következtetésre: az orosz–török háború soha vissza nem térő alkalmat kínál egy Ausztria elleni szövetségre.

Klapka Törökországba utazott, hogy személyes jelenlétével adjon súlyt elképzeléseinek. Fölvette a kapcsolatot a nagyhatalmak konstantinápolyi követeivel, valamint Mehemet Ali pasával, a szultán hadügyminiszterével. Arra szerette volna rábírní a török kormányt, hogy Omer pasa dunai hadereje által kezdjen preventív háborút Ausztria ellen. Közben tárgyalásokat kezdeményezett az emigráns szervezetek Konstantinápolyba érkező képviselőivel is. Ez idő tájt újra megerősödött benne a dunai népek összebékítésének eszméje.

Az osztrák diplomácia azonban keresztülhúzta a számításokat. Semlegesek maradtak a háborúban, s Törökország és a nyugati hatalmak e semlegességet nem kívánták kockára tenni a magyar tervekért, amelyek nyilvánvalóan provokálták (és óhatatlanul Oroszország oldalára sodorták) volna Ausztriát. Klapkának – pártfogója, Mehemet Ali bukása után – egyre inkább éreznie kellett, hogy a törökök nem fogadják már olyan szívesen. Az osztrák–török szerződés végleg kiábrándította. Missziója mégsem volt teljesen eredménytelen. Egyrészt mert sikerült megegyezésre jutnia bizonyos kérdésekben a szerbekkel, másrészt pedig a francia udvar figyelmét is felkeltette a magyar emigráció iránt. Csalódást okoztak viszont számára a román és a lengyel emigráció egyes képviselői. „Mikor a románok látták, hogy

⁴A londoni tanácskozáson Teleki, Klapka, Andrássy, Bálcescu, Arapilá, továbbá a lengyel Lubomirski herceg, Braniski gróf és az orosz Golovin vett részt. A találkozót megelőzően Teleki levélben ajánlotta a londoni magyar emigránsok figyelmébe Bálcscut: „Nicolas Bálcescu urat, ki Magyarhonban mindig Kossuth mellett volt és igen jelesen viselte magát, s most is nagy rokonszenvvel nyilatkozik ügyünk mellett, szívességedbe, barátságodba (ti. *Pulskyéba*) ajánlom. Kérlek, légy neki hasznos, amennyire teheted. Többek között igen óhajt Klapkának bemutatni. Könyörgök, tedd meg!” (Közl. *Kovács Endre*: A Kossuth-emigráció és az európai szabadságmozgalmak című könyvében. Bp., 1967. 284. old.)

⁵Bálcescu 1850. január 26-i levele Ghicához (Bálcescu i. m. 212–213. old.)

⁶Ld. *Kovács Endre* i. m. 286. old.

⁷Bálcescu tervét közli *Horváth* i. m. II/236–240. old.

⁸*Lukács Lajos*: Gondolatok a Duna-konföderáció eszméjének elindítóirol és magyarázóirol. Kortárs – 1965. 7. 1114. oldal

Ausztria nem fog intervenálni, ismét visszatértek a régi dákoromán terveikhez, amelyeket Maiorescu már a frankfurti Vorparlamentben is előterjesztett, ti. ahhoz, hogy Lengyelország állíttassék vissza... Ausztria pedig Galíciáért cserében megkaphatja a két dunai fejedelemséget.⁹ E tervek láttán Klapka is levetkőzte korábbi liberális ábrándjait, s fölismerete, hogy megvalósulásuk a magyar államiság bukását jelentené.

1854 augusztusában elhagyta Törökországot, és visszatért Svájcba, ahol rövidesen állampolgárságot szerzett. 1855-ben fejtette ki *Der Krieg in Orient* című munkájában¹⁰ először részletesen a független Magyarország, Románia és Szerbia államszövetségére vonatkozó terveit. Elgondolásában feltételezett egy független Lengyelországot és egy egységes Olaszországot. A nyugati hatalmaktól azt várta, hogy azok forduljanak szembe Ausztriával, szállják meg Erdélyt és Galíciát – ekként segítve a Habsburg-birodalom összeomlását és a konföderáció létrehozását. Klapka e tervében hajlandó egészen odáig elmenni a nemzetiségi kérdés tekintetében, hogy *Horvátországnak és Erdélynek teljes függetlenséget ad*, anélkül azonban, hogy ezeknek az országrészeknek a szerb, illetve román államokhoz való csatlakozását elfogadná.

Gyakorlati eredményei persze az adott helyzetben e terveknek nemigen lehettek, ám 1858/59-ben a pillanatnyi európai politika ismét felkarolta a magyar emigrációs elképzeléseket. Az olasz egységért indított (franciák által is támogatott) küzdelem ismét eséllyel kecsegtetett. Klapka, fölismerve a lehetőséget, élénk politikai tevékenységbe kezdett. Tanácskozott többek között Cavourral, és kedvező fogadtatásra talált Párizsban is. Olyannyira, hogy a franciák őt szemelték ki arra a bizalmas és titkos akcióra, amellyel Ausztria hátában biztosították volna Cuza, frissen választott román fejedelem támogatását. Cuzával az egyezkedés viszonylag könnyen ment, hiszen a román fejedelem meglehetősen kényes helyzetben volt: a Porta még nem hagyta jóvá megválasztását (főként az osztrákok tiltakozása miatt, akik nem nézték jó szemmel a havaselvi és moldvai fejedelemség egy kézbe kerülését), így számára kapóra jött a Klapka által közvetített francia-szárd ajánlat. 1859. március 29-én meg is született az egyezmény Iasiban. Ebben Klapka és Cuza megállapodtak, hogy a magyarok fegyverraktárakat állíthatnak fel román területen, s a francia császár által küldendő 30 000 fegyverből 20 000-et a magyar felkelők kapnak majd, s a szerbek által felajánlott ágyúkból is adnak a magyaroknak. A fejedelemmel való kapcsolattartás végett magyar ügyvivőket fognak román földre küldeni. A román fél ígéretet tett arra is, hogy az olasz háború kitörése esetén segíti a magyarokat a fegyverek határra szállításában. Viszonzásként a magyarok támogatásukat ígérik a román kormánynak Bukovina anektálásához.

Az ugyanazon napról kelteződő másik Klapka–Cuza-egyezmény a nemzetiségekkel kapcsolatos (később alkotmányban megerősítendő) álláspontot rögzítette hét pontban az alábbiak szerint:

„1. Minden régi meghasonlás elfeledése, és teljes kibékülés a szerbek, oláhok és magyarok között.

2. Ugyanazon jog és szabadság Magyarország minden lakosának faj- és valláskülönbőség nélkül.

3. A község és vármegye önkormányzata. A vegyes ajkú polgárok lakta vidékek lakosai barátságosan fogják közigazgatási nyelvüket meghatározni.

4. A vallás és a közoktatásügyek igazgatásában teljes függetlenség a különböző vallások és nemzetiségek számára.

5. A szerb és oláh csapatok külön lesznek szervezve, és szerb, illetve oláh nyelven vezényeltetnek. A különféle hivatalokra való alkalmazás az egész hadseregben mindenki számára egyenjogú lesz.

6. A háború befejezte után egy Erdélyben összehívandó gyűlés határozza ezen tartomány-nak Magyarországgal való adminisztratív egysége fölött, s ha a többség azt határozná, hogy Erdély régi, különálló adminisztratív helyzetébe visszalépjön, ez nem ellenezetnének.

7. Kell, hogy a testvériség elve vezéreljen mindnyájunkat. Ez vezethet csak azon célhoz, mely felé törekednünk kell; s ez a cél: a három dunai államnak: Magyar- Szerb- és Moldva-Oláhországnak konföderációja.¹¹

Klapka elment a végső határig – ameddig adott körülmények között elmehetett. „Ilyen

⁹Lengyel Tamás: Klapka György emlékiratai és emigrációs működése. Bp., 1936. 23. old.

¹⁰Az említett mű 1855-ben Genfben jelent meg.

¹¹A Klapka–Cuza-egyezmények teljes szövegét közli Borsi-Kálmán Béla: Együtt vagy külön utakon című művében. (Bp., 1984.) Az idézett részlet a 109–110. oldalon található.

egyezménybe, a municipális autonómiába és az erdélyi unió feladásába Kossuth sohasem ment bele, de Klapka különösen az unió kérdésében nem volt elfogult, már az emigráció elején is javasolta a különállást... Ezekért azonban megkapták volna cserében a segítséget: ezt Cuza komolyan megígérte s erre Napóleon császárhoz intézett levelében is lekötötte magát.¹² Klapka már csak azért is örült az egyezménynek, mert azt is tapasztalta, hogy román földön korántsem egységes a szándék: a dákoromán szemlélet hívei erősen ellenézték a magyar–román kapcsolatok szorosabbá válását.

További pozitív fejlemény volt, hogy május 6-án Napóleon Jérôme herceg és Nigra követ közvetítésével végre megteremtődött az egység az emigráció tagjai között: Kossuth, Teleki és Klapka megalakították a *Magyar Nemzeti Igazgatóságot*, amely most már hivatalos szervként tárgyalt a kormányokkal.

Az olasz–osztrák háborúhoz fűzött reményeket azonban hamarosan lehűtötte a villafrancai fegyverszünet híre. Klapka keserűen ismerte föl, hogy a franciák csupán ijesztgetésül használták őket az osztrákokkal szemben. A sebtében megszervezett magyar légiót is kénytelenek voltak feloszlítani.

Miután a hivatalos Franciaországra az emigráció tovább már nemigen számíthatott (bár Klapka ezután is tartotta a kapcsolatot Napóleon Jérôme herceggel), szorosabbá vált a viszony Piemonttal. Garibaldi szicíliai expedíciójának sikerei újabb lehetőséggel kecsegtettek. Cavour hívására ismét olasz földre érkeztek tehát a Nemzeti Igazgatóság tagjai. Memorandumban szögezték le azokat a feltételeket, amelyek alapján az emigráció ismét hajlandó lenne bekapcsolódni a háborús előkészületekbe. Ezek a feltételek a következők voltak: pénz és fegyver a harc előkészítésére, ágensek küldésére, a magyar légió újjászervezésére. Probléma azonban így is adódott bőven: a Konstantinápolyba érkező három fegyverszállító hajót az osztrákok blokád alá vették, ráadásul időközben a tervben kulcsszerepet betöltő román fejedelemségekben is megváltoztak a viszonyok: miután III. Napóleon már nem állt többé a magyar emigráció mögött, Ausztria és Törökország pedig még mindig nem ismerte el Cuzát, a fejedelem nem akarta magára haragítani szomszédait a magyarok miatt. Ráadásul a román közvélemény körében is egyre erősebbek lettek az Erdély és a Bánság elfoglalását követelő hangok.¹³

Klapka újra román földre utazott – egyrészt, hogy a fegyvereket megmentse, másrészt Cuzával kellett új szerződést kötnie. 1861. január 9-én sikerült is tető alá hozni a második Klapka–Cuza-egyezményt, amiben tisztázták a fegyverszállításokkal, a raktározással kapcsolatos kérdéseket, továbbá megegyeztek abban, hogy a magyar fél rendszeresen tájékoztatja a fejedelmet, s hogy – bár magyar fegyveres csapatok román földön nem tartózkodhatnak – az esetleges menekülőket be fogják fogadni. Cserében a magyar fél ígéretet tett a nemzetiségek jogállásának rendezésére, megállapodtak abban, hogy a két ország közötti határokról egy majdani vegyes bizottság döntsön, végül pedig abban is, hogy Magyarország továbbra is támogatja a románok Bukovina megszerzésére és a teljes függetlenség kivívására irányuló törekvéseit.¹⁴

A magyar–román elképzelések azonban csak tervek maradtak. Annál is inkább, mert Cuza az angol és orosz kormánytól egyaránt szigorú jegyzéket kapott már januárban, s még ha komolyan el is volt szánva korábban a tervek végrehajtására, a jegyzékek mindenképpen álláspontjának felülvizsgálatára kényszerítették.

Miután azonban az egymást váltó olasz kormányok továbbra is érdeklődést tanúsítottak a keleti kérdés iránt (beleértve Görögországot, ahol Viktor Emánuel másodszülött fiát szeretne volna trónra segíteni; Szerbiát és a román fejedelemségeket is), Klapka – aki kapcsolatban állt *Ratazzival*, a miniszterelnökkel –, elérkezettnek látta az időt a régóta dédelgetett konföderációs elképzelés végső formába öntésére. 1862 áprilisában született meg az a 30 pontból álló tervezet, amely az *egyesülendő államok sorában említi Romániát, Szerbiát, Magyarországot*, továbbá külön (!) *Erdélyt, Horvátországot, Szlavóniát és Dalmáciát*. Ugyanakkor nyitva hagyja a lehetőséget más államok csatlakozása előtt is. A konföderáció közös ügyei körébe sorolja a védelmet (szövetségi hadsereg létesítését tervezi), a külügyet, továbbá a külső vámok egységesítését, a fő közlekedési útvonalak fenntartását, a

¹²Lengyel Tamás i. m. 32. old.

¹³Többek között *Papiu Ilarian* nyújtott be ilyen értelmű memorandumot. (Lengyel Tamás i. m. 45. old.)

¹⁴Közli *Borsi-Kálmán Béla* i. m. 111–114. old.

távíró-, az egységes pénzrendszer, súly- és mértékrendszer bevezetését javasolja. A konföderációs államok közös törvényhozó szerve egy három évre választott képviselőház lenne, továbbá a szenátus, melynek tagjait hatévente választanák, s minden állam öt szenátort delegálna. A konföderáció legfőbb irányító szerve a végrehajtó tanács lenne, melynek tagjait a szenátus és a képviselőház választja két évre (minden társuló államból egy főt). E végrehajtó tanács a szenátusnak és a szövetségi képviselőháznak felelős. A két házból álló szövetségi parlament döntene a háború és béke kérdésében, ratifikálna a kereskedelmi szerződéseket, kinevezné a konföderáció legfelsőbb szerveit, küldötteit. A végrehajtó tanács feladata a törvényjavaslatok kidolgozása, előkészítése, a törvények végrehajtása lenne. A szövetségi szervek kétévenként felváltva Pesten, Bukarestben, Zágrábban és Belgrádban székelnének. A végrehajtó tanács elnökének tisztét pedig mindig azon államfő töltené be, amely államban a hatóságok éppen működnek. A konföderáció hivatalos nyelve ugyan a francia lenne, de a képviselőházban, a szenátusban, a végrehajtó tanácsban mindenki a saját nyelvén beszélhet, amit a tolmácsok azonnal fordítanak.

A konföderáción belül meg kell adni a polgári szabadságjogokat.

A tagállamoknak hozzájárulást kell fizetni a közös ügyeket érintő kiadások fedezésére.

A tagállamok más idegen országgal külön szerződést nem köthetnek.

Mindezek mellett ugyanakkor a társult országok széles körű belső önkormányzati jogokkal rendelkeznének. (Például a szövetségi képviselőház tagjait az egyes tagállamok saját választási törvényeik alapján választhatnák meg, a szenátus tagjairól pedig minden állam saját törvényhozási testülete döntene. Az egyes államokon belül a nemzetiségi lakosság helyzetét szintén az adott állam saját törvényei szabályoznák.)

Az egyes államok polgárai egyidejűleg a konföderáció polgárai lennének – ha legalább egy évig tartózkodnak az illető államban. (Bíróági ügyekben mindenkire saját államának törvényei lennének irányadóak.) A szövetségi parlament döntene arról, hogy egyik állam polgára milyen feltételek mellett gyakorolhatja politikai jogait egy másik szövetségi állam területén.

Minden olyan jog és hatalom, amit nem utalnak kifejezetten a szövetségi hatóságok ügykörébe, az illetékes tagállam hatáskörébe tartozna.¹⁵

A Pulszky által is ellenjegyzett terv a továbbiakban meglehetősen sajátos utat járt be. Egy Marco Antonio Canini nevű velencei emigráns, akit Ratazzi a Balkánra kívánt küldeni, a Klapka-terv birtokában fölkereste Kossuthot, hogy megszerezze az ő támogatását is. A kormányzó azonban több ponton nem értett egyet a Klapka által javasoltakkal. Véleményét Canini lejegyezte, s így született meg a Kossuth-féle változat, ami aztán rövidesen napvilágot látott a milánói *Alleanza* című lapban – nem kis botrányt kavart. Mindeközben a tábornok és a kormányzó kapcsolata végérvényesen megromlott, s május 30-án (az ellene irányuló intrikákra és egészségi állapotára való hivatkozással) Klapka lemondott nemzeti igazgatósági tagságáról.

Klapka ezután egy ideig visszavonultan élt, mígnem az 1863-as lengyel felkelés híre újra mozgásba hozta az emigrációt. A felkelés Galíciára való áttérjedésének lehetősége, valamint az a tény, hogy a hazai elégedetlenek titkos szervezete Komáromy György és Csáky Tivadar révén fölvette a kapcsolatot Klapkával, őt szemelve ki az esetleges felszabadító háború katonai vezetőjéül, ismét a középpontba állította az egykori komáromi hőst.

Az olasz kormányval is egyeztetett szervezkedést azonban árulás miatt az osztrák hatóságok felgöngyölítették,¹⁶ magyarországi vezetőit (Beniczky Lajost, Almássy Pált, Nedeczky Istvánt) letartóztatták.

Klapka ezután Garibaldit próbálta megnyerni terveinek, aki vele egyetértésben felhívást intézett volna a Duna-medence népeihez, s az olasz kormány által biztosított, valamint a korábbról Cuza birtokában maradt fegyverek segítségével megindították volna felszabadító harcukat Magyarországon, Erdély, Horvátország és Galícia területén.¹⁷ Garibaldi bevonására tett kísérlete azonban végül is kudarcot vallott. Utolsó lehetőségként Klapka újra Cuza

¹⁵Klapka 1862. április 15-i konföderációs tervének kivonatát közli *Lukács Lajos*: Magyar politikai emigráció c. művében. Bp., 1984. (204–206. old.) A szerző emellett összeveti a Klapka-féle tervet a Kossuth–Canini irattal.

¹⁶Egyes feltevések szerint Asbóth Lajos volt honvédezzredes a bécsi kormány ügynökeként épült be a szervezetbe, ekként a rendőrség az első pillanattól fogva informálva volt a készülő szervezkedésről. (Vö. *Lengyel Tamás*: i. m. 57. old.)

segítségét kérte, ám ez a próbálkozás is sikertelen maradt.¹⁸ Ezzel a kudarccal gyakorlatilag lezárultak a Klapka-féle konföderációs terv megvalósítására irányuló kísérletek.

Hogy mennyi realitásuk volt a fent vázolt elképzeléseknek, nehéz megítélni. Annyi bizonyos, hogy a nagyhatalmak (Anglia, Franciaország) ismerték, de igazán sohasem támogatták a dunai államszövetség tervét – bármely oldalról vessék is fel azt. Sajnos az érdekelt nemzetek vezető politikusai sem tudtak mindenben megegyezésre jutni. A magyar–román megbékélés útjában első pillanattól kezdve Erdély hovartartozásának kérdése jelentette a legfőbb akadályt. Klapka (Telekivel egyetértésben) kezdetben talán hajlandó lett volna lemondani Erdélyről a konföderáció kedvéért – legalábbis erre utalnak Bálcescu korábban már említett levelei. Törökországi, majd román földön szerzett tapasztalatai azonban meggondolásra készítették Klapkát is. Ettől kezdve Erdélyt mint független államot, a konföderáció egyenjogú társállamát emlegette. Erdély hovartartozásának, valamint a nemzeti kisebbségek jogállásának kérdése miatt azonban a hazai politikusok zöme is elhatárolta magát a tervtől, és szívesebben vett egy Ausztriával való megegyezést.¹⁹ Ekként történt tehát, hogy csupán jó szándékú ötlet maradt Klapka álma.

Oláh András

Irodalom

Lukács Lajos: Magyar politikai emigráció. Kossuth – Bp., 1984 – Lukács Lajos: Gondolatok a Duna-konföderáció eszméjének elindítóiról és magyarázóiról. Kortárs – 1965. 7. szám. – Klapka György: Emlékeimből. Szépirodalmi – Bp., 1986. – Lengyel Tamás: Klapka György emlékiratai és emigrációs működése. Bp., 1936. – Borsi-Kálmán Béla: Együtt vagy külön utakon. Magvető – Bp., 1984. – Kovács Endre: A Kossuth-emigráció és az európai szabadságmozgalmak. Akadémiai – Bp., 1967. – Bálcescu válogatott írásai Hungária – Bp., 1950. – Horváth Zoltán: Teleki László I-II. Akadémiai – Bp., 1964.

Kiss Ny. András érme

¹⁷Klapka az alábbi levelet intézte Garibaldihoz: „Ezen országok közül mindegyik féltékeny jogaira és ragaszkodik méltóságához; tehát mindegyik szabadon fog megalakulni, akarata szerint; politikailag és katonailag mindegyik saját kontingensével járul majd hozzá a nagy harchoz. Az Ön feladata az lenne, hogy összefogja és a közös cél felé irányítsa őket.” (Közli Borsi-Kálmán Béla i. m. 182–183. old.)

¹⁸Klapka gróf Arthur Seberthost küldte Bukarestbe, akinek Cuzával folytatott tárgyalásairól írott jelentését közli Borsi-Kálmán Béla i. m. 205–209. old.

¹⁹„Ausztriával és uralkodó házávali kibékülésünk ára nem oly nagy, mint amelyet a nemzetiségek követelnek, s ügyetlen forradalmáraink megadni képesek lennének.” – írta például Kecskeméthy Aurél 1862-ben. Közli Szabad György: Kossuth politikai pályája c. művében. Bp., 1977. 188. old.